65 LET KATEDRY TĚLESNÉ VÝCHOVY A SPORTU PEDAGOGICKÉ FAKULTY JIHOČESKÉ UNIVERZITY V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

65 YEARS OF DEPARTMENT OF SPORT AND PHYSICAL EDU- CATION FACULTY OF EDUCATION UNIVERSITY OF SOUTH BOHEMIA

J. Štumbauer

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Pedagogická fakulta, Katedra tělesné výchovy a sportu

ABSTRACT

The presented article is focused on the recapitulation of establishment and development of the Department of Physical Education and Sport, Faculty of Education in Ceske Budejovice, which reached the 65th anniversary of its establishment in 2017. From this perspective, it is one of the oldest educational institutions of sporting education with continuous content of its activities in the country. In this brief recapitulation of its development, there is an evident progressive development of modestly material and personnel equipped department, which it has been at its beginning to the present situation, where it represents at level of the Czech Republic an important and generally respected part of education of physical education specialists with a long tradition of continuous activity, with wide range of accreditation, with high performance in the optional physical education and in our country with a good material equipment.

Keywords: faculty; department; teachers; activity; accreditation

SOUHRN

Předkládaná stať je zaměřena na rekapitulaci vzniku a vývoje Katedry tělesné výchovy a sportu Pedagogické fakulty v Českých Budějovicích, která dosáhla v roce 2017 65. jubilea svého vzniku. Z tohoto hlediska se řadí k nejstarším tělovýchovným vzdělávacím institucím s kontinuální náplní své činnosti u nás. V této krátké rekapitulaci jejího vývoje je patrný postupný vývoj od skromně materiálně i personálně vybaveného pracoviště, jímž byla na svém počátku, až po současný stav, kdy představuje na úrovni České republiky významný a všeobecně uznávaný článek vzdělávání tělovýchovných odborníků, s dlouhou tradicí nepřetržité činnosti, s širokou škálou akreditací, s vysokými výkony v oblasti výběrové tělesné výchovy a v našich podmínkách i s dobrým materiálním zabezpečením.

Klíčová slova: fakulta; katedra; učitelé; činnost; akreditace

Úvod

Tradice Katedry tělesné výchovy a sportu Pedagogické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích sahají do roku 1952, kdy zde bylo k 1. říjnu zřízeno odborné tělovýchovné pracoviště se statutem katedry.¹ Jejím ustanovení předcházelo zařazení všeobecné tělesné výchovy do programu studia učitelství na tehdejší českbudějovické pobočce Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v Praze otevřené v Č. Budějovicích v roce 1948.² V roce 1948 zde také bylo rozhodnuto o otevření oborového

¹SOA Třeboň, fond VŠP, karton 9. Výnos MŠVU ze dne 22. 7. 1952, č. j. 39767/52–V–VII/TV.

A také SOA Třeboň. Sdružený inventář do roku 1968, s. 17.

²Vládní nařízení č. 170/1946 Sb., kterým se vydává statut pedagogických fakult a určuje studijní doba učitelů. Oficiální otevření první vysoké školy v jižních Čechách se uskutečnilo na veřejném shromáždění v Sokolovně 10. 12. 1948. Jihočeská pravda 16. 12. 1948, roč. IV., č. 50.

studia tělesné výchovy. Pro tento účel byl zřízen kabinet tělesné výchovy.³ Následné založení katedry tělesné výchovy (KTV) bylo vyjádřením značné pozornosti, která byla v té době věnována tělesné výchově a zájmovému sportu na tenkrát existujících vysokých školách, a přímo vyplývalo ze zákona o vysokých školách z roku 1950⁴ a nepřímo vyplývalo i z účinku zákona o organizaci tělesné výchovy a sportu z roku 1952.⁵

Oborové studium učitelství tělesné výchovy pro základní školy bylo tehdy tříleté, stejně jako studium ostatních aprobačních předmětů.⁶ Hned v následujícím školním roce, tedy s účinností od září 1953, ale došlo k velkému regresi ve vzdělávání učitelů základních škol, když místo pedagogických fakult a jejich poboček byly zřízeny vyšší pedagogické školy.⁷ Byl sice rozšířen jejich počet, ale svým charakterem se blížily spíše středním školám a studium na nich bylo pouze dvouleté. Ještě většího regresi doznalo vzdělávání učitelů pro první stupeň základních škol. Pro ty bylo vysokoškolské studium zrušeno již od školního roku 1950/1951, a nadále pak probíhalo jen na čtyřletých pedagogických gymnáziích.⁸ Ta nahradily v roce 1953 pedagogické školy, na kterých byl modul tělesné výchovy ale ještě více okleštěn.⁹

V Českých Budějovicích tak od školního roku 1953/1954 nahradila Pedagogickou fakultu Vyšší pedagogická škola a do ní přešla i KTV.¹⁰ Ve stejné době zde ale zároveň bylo rozhodnuto o zrušení denního oborového studia tělesné výchovy. To pak do roku 1955 pouze dobíhalo. Tato výrazná změna se odrazila i v postavení KTV na škole. Její vedení na podzim roku 1955 dokonce včlenilo dosavadní KTV do Katedry pedagogiky a výchov.

K významné a tentokrát konečně pozitivní organizační změně vzdělávání učitelů základních škol došlo k 1. září 1959, kdy byl v Českých Budějovicích, stejně jako v dalších dotčených městech tehdejšího Československa založen Pedagogický institut (PI).¹¹ Změnou koncepce se prodloužila délka vzdělávání učitelů pro druhý stupeň ZŠ na čtyři roky a učitelů pro první stupeň na tři roky. Na nově zřízeném institutu zajišťovala tehdy už opět samostatná KTV výuku oboru učitelství TV pro druhý stupeň ZŠ, tělovýchovnou část studia učitelství pro první stupeň ZŠ, také v té době povinnou TV pro ostatní studijní kombinace vypisované na institutu a v rámci tělovýchovné jednoty Slavia PF rovněž výkonnostní, akademický a zájmový sport.¹²

Vlastní modul studia učitelství tělesné výchovy pro druhý stupeň ZŠ byl sestaven ze tří tematických okruhů. Jeden tvořily biologické základy tělesné výchovy (anatomie, fyziologie, hygiena a první pomoc). Do druhého patřily dějiny TV, teorie TV, organizace a řízení a obecná metodika TV. Třetí okruh tvořily praxe, teorie a metodiky gymnastiky, lehké atletiky, plavání, sportovních her, turistiky, lyžování a bruslení.¹³

³V roce 1951 vyšlo v Českých Budějovicích prvních pět absolventů denního oborového studia tělesné výchovy a jeden absolvent studia při zaměstnání. Pedagogická fakulta. (1973). *25 let Pedagogické fakulty v Českých Budějovicích*. České Budějovice: Růže.

⁴Zákon č. 58/1950 Sb., o vysokých školách (paragraf 15).

⁵Zákon 1952 č. 71/1952 Sb., o organizaci tělesné výchovy a sportu.

⁶Kavka, F., & Petráň, J. (1998). *Dějiny Univerzity Karlovy IV*. Praha: Karolinum, s. 545.

⁷Vládní nařízení 32/1953 Sb., o přeměně dosavadních škol na školy podle nového školského zákona. Vyšší pedagogické školy byly ustanoveny v Praze, Brně, Plzni, Č. Budějovicích, Ústí nad Labem a Opavě.

⁸Tato změna se uskutečnila na základě Usnesení vlády ČSR ze dne 30. května 1950. V jižních Čechách byla zřízena pedagogická gymnázia v Č. Budějovicích a v Prachaticích.

⁹Reitmayer, L. (1972). *Dějiny školní tělesné výchovy v českých zemích*. Praha: SPN, s. 185–186.

¹⁰Vyšší pedagogická škola byla zřízena v Českých Budějovicích 24. 4. 1953. SOA Třeboň. Sdružený inventář do roku 1968, s. 21.

¹¹Pedagogické instituty byly zřízeny na základě vládního nařízení č. 57/1959 Sb., o pedagogických institutech. Těch bylo v českých krajích tehdejšího Československa otevřeno celkem 14. Měly sídlo v Praze, Brandýse nad Labem, Českých Budějovicích, Plzni, Karlových Varech, Ústí nad Labem, Liberci, Hradci Králové, Pardubicích, Jihlavě, Brně, Olomouci a tehdejším Gottwaldově.

¹²DSO Slavia České Budějovice byla založena již v únoru roku 1953. Pedagogická fakulta. (1973). *25 let Pedagogické fakulty v Českých Budějovicích*. České Budějovice: Růže, s. 29.

¹³Reitmayer, L. (1972). *Dějiny školní tělesné výchovy v českých zemích*. Praha: SPN, s. 187–189.

K další změně došlo k 1. září 1964, kdy byl Pedagogický institut transformován na nově ustanovenou samostatnou Pedagogickou fakultu v Českých Budějovicích.¹⁴ Náplň činnosti KTV zůstala v podstatě totožná. Tato koncepce vzdělávání učitelů a tím i působnost KTV pak zůstala prakticky stejná až do konce 70. let. Katedra v té době sídlila v nepříliš vyhovujícím objektu v Kněžské ulici č. 8¹⁵ a po jeho demolici pak provizorně na kolejích ve Čtyřech dvorech. KTV v té době ještě vybudovala u Slepého ramene Malše velmi dobře vybavenou loděnici se šatnami a sociálním zřízením.¹⁶

Vinou špatné personální situace na KTV ale nebylo od školního roku 1978/1979 vypisováno oborové studium učitelství TV pro ZŠ. A to až do roku 1984/1985, kdy zde bylo otevřeno pětileté studium učitelství TV pro základní a střední školy. To již ale bylo organizováno podle nového vysokoškolského zákona z roku 1980.¹⁷ K naplnění několikaletých snah vedení školy o znovuootevření oborového studia tělesné výchovy přispělo i otevření nového moderního tělovýchovného pavilonu ve Čtyřech Dvorech v roce 1981, které znamenalo skutečně výrazné zlepšení materiálních podmínek pro výuku vysokoškolské tělesné výchovy v Českých Budějovicích.¹⁸

V letech 1984–1987 byla katedra v souvislosti s náběhem oborové tělesné výchovy částečně obměněna, ale hlavně značně rozšířena, když na ni postupně přišlo 9 nových pracovníků. S účinností od 28. 9. 1991 se Pedagogická fakulta stala součástí nově založené Jihočeské univerzity.¹⁹ Zároveň došlo ke změně názvu KTV na Katedru tělesné výchovy a sportu (KTVS) PF JU.

V 90. letech došlo k výraznému rozšíření pedagogické činnosti katedry, když ve školním roce 1992/1993 bylo otevřeno tříleté jednooborové neučitelské bakalářské studium tělesné výchovy a sportu, které bylo prvním studiem tělesné výchovy a sportu tohoto typu otevřeným v České republice a prvním neučitelským studiem na PF JU. Zároveň se značně rozšířil počet oborových aprobačních vypisovaných s tělesnou výchovou. K tomu přispělo i opětovné rozdělení oborového studia učitelství zvláště pro střední a zvláště pro základní školy zavedené od školního roku 1993/1994, přičemž KTVS získala a pak opakovaně obhajovala akreditace pro oba studijní obory. Celkový počet posluchačů zapisovaných do 1. ročníku na oborové a bakalářské studium začal v některých letech přesahovat stovku. Přitom kromě pětiletého oborového studia učitelství TV pro střední, čtyřletého pro základní školy a tříletého jednooborového neučitelského bakalářského studia TVS, katedra ještě zajišťovala tělovýchovnou část studia učitelství pro první stupeň základních škol a do školního roku 2001/2002 povinnou a nepovinnou tělesnou výchovu, respektive od školního roku 2002/2003 výběrovou tělesnou výchovu posluchačů ostatních oborů studia, a to jak v semestrální, tak i v kurzovní formě.

V letech 1992–1998 vydala katedra 4 ročníky Sborníku tělesné výchovy a sportu – vždy s vlastním ISBN. Od roku 2000 začala pravidelně vydávat vědecký časopis pro kinantropologii nazvaný *Studia Kinanthropologica* s přiděleným ISSN, který byl v roce 2010 zařazen do seznamu recenzovaných neimpaktovaných periodik vydávaných v České republice a v roce 2015 pak i přijat do mezinárodní databáze ERIH+. Časopis je také indexován v databázi Medvik BMČ.

V roce 1996 pořádala KTVS první velkou mezinárodní vědeckou konferenci. V roce 2000 uspořádala v rámci mezinárodních aktivit CEEPUS vědeckou konferenci s názvem *Adapted Physical Activities*

¹⁴Zákonné opatření předsednictva Národního shromáždění č. 166/1966 Sb., o pedagogických fakultách.

Jejich počet byl v českých krajích zredukován na osm. V Praze, Brně a Olomouci byly pedagogické fakulty začleněny do univerzit. V Plzni, Českých Budějovicích, Ústí nad Labem, Hradci Králové a Ostravě získaly statut samostatných fakult přímo řízených zvláštním odborem tehdejšího Ministerstva školství a kultury.

¹⁵V tomto objektu měla KTV k dispozici tři místnosti, v jedné sídlil vedoucí katedry a ve zbývajících dvou ostatní členové katedry. Další prostor sloužil jako sklad KTV. Dále se zde na dvoře nacházela tři hřiště na volejbal, dvě na košíkovou a jedno na házenou. KTV v tomto objektu sídlila do roku 1977, kdy byl demolován v souvislosti s výstavbou krajské politické školy KSČ. SOA Třeboň. Karton 39/88 4. Běžné záležitosti děkana.

¹⁶Její stavba byla zahájena v prosinci 1976.

¹⁷Zákon č. 39/1980 Sb., o vysokých školách.

¹⁸O tělovýchovný pavilon vysokých škol se ale KTV PF dělila s KTV Provozně ekonomické fakulty VŠZ.

¹⁹Zákon č. 314/1991 Sb., o zřízení Slezské univerzity, Jihočeské univerzity, Západočeské univerzity, Univerzity Jana Evangelisty Purkyně a Ostravské univerzity.

– European Dimensions. Následovaly další dvě mezinárodní vědecké konference uspořádané v letech 2001 a 2003. V roce 2004 byla pořádána konference s názvem Tělesná výchova a zdraví. V roce 2006 se konala první konference s názvem Disportare, která se setkala s velkým ohlasem, když na ní zaznělo 24 příspěvků. Následující ročníky Disportare se konaly v jednoletém cyklu. Poté se přešlo na dvouletý cyklus, vždy v sudém roce. Ročník 2010 byl vynechán, ale při ročníku 2012 zaznělo celkem 40 příspěvků, v roce 2014 36 příspěvků a v roce 2016 dokonce 52 příspěvků. Nadpoloviční část z nich byla po recenzi vybrána a otištěna kromě sborníku i v mimořádných číslech *Studia Kinanthropologica*. Při jednotlivých ročnících těchto konferencí se vždy sešli významní odborníci z oboru kinantropologie z České republiky, Slovenska, Polska, Rakouska a dalších zemí. Další ročník je naplánován na rok 2018. Ten už proběhne ve zcela zrekonstruovaném tělovýchovném pavilonu JU.

V současné době má KTVS akreditováno v programu tělesná výchova a sport oborové studium učitelství tělesné výchovy pro střední školy (strukturované magisterské), oborové studium učitelství tělesné výchovy pro základní školy (strukturované magisterské), jednooborové neučitelské bakalářské studium tělesné výchovy a sportu, a od školního roku 2016/2017 i na něj navazující jednooborové studium učitelství tělesné výchovy pro střední školy. K těmto akreditacím patří i oprávnění konat rigorózní zkoušky absolventů magisterských studijních oborů. Dále KTVS zajišťuje tělovýchovnou část magisterského studia učitelství pro první stupeň ZŠ a bakalářského studia učitelství pro MŠ.

Od školního roku 2008/2009 byla KTVS rozhodnutím rektora pověřena zajištěním výběrové tělesné výchovy na celé Jihočeské univerzitě. Činnost v této oblasti se naplno rozběhla od školního roku 2009/2010 a od této doby každoročně významně roste. V letním semestru, školního roku 2011/2012 již KTVS nabízela více jak 4 tisíce míst pro výběrovou tělesnou výchovu pro posluchače všech fakult JU a dalších téměř 600 míst na výběrových letních výcvikových kurzech.

Katedra také vyvíjí významnou školicí činnost prostřednictvím svých tzv. akreditovaných zařízení a školicí činnost v rámci dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků. Tato účelová zařízení KTVS PF JU mají na základě aplikace příslušných paragrafů živnostenského zákona z roku 1991,²⁰ nebo rozhodnutím MŠMT na základě zákona o pedagogických pracovnících z roku 2004 právo organizovat vzdělávací programy a udělovat kvalifikace pro odborné působení v tělovýchovném, sportovním a pohybově rekreačním procesu studentům JU, pedagogickým pracovníkům škol a dalším zájemcům z řad veřejnosti.²¹

Od školního roku 2008/2009 převzala KTVS správu tělovýchovného pavilonu a stadionu JU. Ihned se pustila do přebudování některých nevyužívaných, či méně využívaných částí tělovýchovného pavilonu na další prostory pro výuku TVŠ. Jednalo se o vybudování umělé lezecké stěny, sálu pro spinning, specializované tělocvičny na úpolové sporty, tělocvičny pro jógu, bosu a zdravotní tělesnou výchovu, o vybudování herny pro stolní tenis a o vybudování nové větší posilovny. Technických zlepšení se dočkaly i dvě stávající haly – větší herní a menší gymnastická. Zároveň byly vybudovány i dvě nové šatny. Tyto investice byly hrazeny z grantových prostředků MŠMT a z vnitřních zdrojů PF. Ze stejných zdrojů bylo nakoupeno množství pomůcek a náčiní pro zabezpečení daleko většího rozsahu výběrové tělesné výchovy.

V zimním semestru školního roku 2011/2012 konečně proběhla několik let plánovaná a odsouvaná I. etapa generální rekonstrukce tělovýchovného pavilonu. V této etapě došlo k rekonstrukci a zateplení střešního pláště, k výměně všech oken a venkovních dveří, k zateplení celého vnějšího obvodového pláště, k rekonstrukci celé vzduchotechniky a dalším úpravám.

K 1. 9. 2012 došlo ke zrušení katedry pohybových a sportovních aktivit Zemědělské fakulty JU a k začlenění jejích pracovníků do struktury Pedagogické fakulty. Od tohoto data je tedy KTVS PF jediným pracovištěm pro výuku všech forem tělesné výchovy a sportu na JU.

V roce 2017 probíhá II. (ještě rozsáhlejší a nákladnější) etapa generální rekonstrukce tělovýchovného pavilonu, která z něj učiní jedno z nejmodernějších pracovišť svého druhu v České republice. Katedra má ve svém užívání i velmi rozsáhlý venkovní areál, který však vyžaduje rekonstrukci. Ta je zařazena na přední místa střednědobého plánu investic JU a podle již zpracované a schválené studie by měla být zahájena v roce 2019.

Katedra tělesné výchovy a sportu Pedagogické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích dnes představuje na úrovni České republiky významný a všeobecně uznávaný článek vzdělávání

²⁰ Zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání.

²¹ Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících.

tělovýchovných odborníků s dnes šedesáti pětiletou kontinuální činností, s širokou škálou akreditací, s vysokými výkony v oblasti oborové i výběrové tělesné výchovy a v našich podmínkách i s velmi dobrým materiálním zabezpečením.

Prameny a literatura

Archivní fondy

SOA Třeboň, fond VŠP, karton 9.

SOA Třeboň. *Sdružený inventář do roku 1968*.

SOA Třeboň. Nezpracované materiály. Jihočeská univerzita, PF ČB kar. I/49 (436), 13/97 1–12, 39/88 1–16, 4/84 1–13, 8/87 1–2.

Zákonné normy

Vládní nařízení č. 170/1946 Sb., kterým se vydává statut pedagogických fakult a určuje studijní doba učitelů.

Zákon č. 58/1950 Sb., o vysokých školách.

Usnesení vlády ČSR ze dne 30. května 1950.

Zákon č. 71/1952 Sb., o organizaci tělesné výchovy a sportu.

Zákon č. 31/1953 Sb., o školské soustavě a vzdělávání učitelů.

Vládní nařízení 32/1953 Sb., o přeměně dosavadních škol na školy podle nového školského zákona.

Vládní nařízení č. 57/1959 Sb., o pedagogických institutech.

Zákon č. 186/1960 Sb., o soustavě výchovy a vzdělávání.

Vládní nařízení č. 87/1962 Sb., o pedagogických institutech.

Zákonné opatření předsednictva Národního shromáždění č. 166/1966 Sb., o pedagogických fakultách.

Zákon č. 39/1980 Sb., o vysokých školách.

Zákon č. 314/1991 Sb., o zřízení Slezské univerzity, Jihočeské univerzity, Západočeské univerzity, Univerzity Jana Evangelisty Purkyně a Ostravské univerzity.

Zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání.

Zákon č. 210/2000 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů.

Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících.

Periodika

Jihočeská pravda, roč. IV. (1948).

Tištěné prameny

Pedagogická fakulta. (1973). *25 let Pedagogické fakulty v Českých Budějovicích*. České Budějovice: Růže.

Studijní katalogy PF z akademických let 1976/1977–2003/2004.

Literatura

Kavka, F., & Petráň, J. (1998). *Dějiny Univerzity Karlovy IV*. Praha: Karolinum.

Kössl, J., Krátký, F., & Marek, J. (2004). *Dějiny tělesné výchovy II*. Praha: Olympia.

Kössl, J., Štumbauer, J., & Waic, M. (2004). *Vybrané kapitoly z dějin tělesné kultury*. Praha: Karolinum.

Reitmayer, L. (1972). *Dějiny školní tělesné výchovy v českých zemích*. Praha: SPN.

Štumbauer, J. (1990). *Přehled československých dějin tělesné výchovy a sportu*. České Budějovice: Pedagogická fakulta.

Štumbauer, J. (2012). 60 let Katedry tělesné výchovy a sportu Pedagogické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. *Studia Kinanthropologica*, 13(1), 47–54.

Doc. PaedDr. Jan Štumbauer, CSc.

JU PF KTVS

Na Sádkách 2/1

370 05 České Budějovice

stumba@pf.jcu.cz